

VAN GÖLÜ HAVZASI'NDA ÜRETİLEN M.Ö. İKİNCİ BİNYIL BOYALI ÇANAK ÇÖMLEĞİ¹

Some painted pots in the Van Museum are of interest from the point of their decorations. Similar painted pots were widely manufactured in Western Iran and Caucasia, evidently throughout the second millennium B.C. The result of our study demonstrates that there is a stylistic development from the point of their decorations and forms. There are two different kind of decorations. The first group may be named as "pots with geometric motifs". The second group is "pot with geometric and naturalistic motifs". It has been suggested that painted pots in the East Anatolian museums have illegally smuggled in from Iran. The recent archaeological surveys around the Lake Van have positively proved that these pots were manufactured in this region until the end of the thirteenth century B.C.

Batı İran'daki Geoy Tepe, Hasanlı ve Haftavan Tepe gibi yerleşme yerlerinden çıkan boyalı bir tür çanak çömlek, uzun yıllardan beri araştırmacılar için önem taşımıştır. Genelde M.Ö. İkinci binyıla tarihlenen bu çanak çömlek örneklerinin, son yıllarda çeşitli Türkiye müzelerine ulaşmış olması bizim de dikkatimizi çekmiş ve bu konuda birkaç makale yayınlamamıza neden olmuştu. Birçok müzemiz gibi Van Bölge Müzesi yetkilileri de çok sayıda ikinci binyıl boyalı kabını satın alarak müzelerine mal etmişlerdir.

Bu makalemizde, Van Bölge Müzesi'nde saklanan ve yayınlanmamış olan çok sayıda boyalı kabı bilim dünyasına tanıtmak arzusundayız. Bundan önceki makalelerimizde boyalı kapların Van Gölü Havzası'nda üretilmiş olduklarını ileri sürmüştük², ancak kesin kanıt gösterememiştik. "Van Projesi" içinde görev alan meslektaşlarımızın katkılarıyla³ 1992 yılında yapılan araştırmalar, aşağıda da

¹ Bu makalede incelediğimiz malzemelerin büyük bölümü, Ege Üniversitesi Araştırma Fonundan aldığımız maddi destek ile gerçekleştirilen bir araştırma projesi kapsamında incelenmiştir. Bu vesile ile, bu Projeye destek sağlayan E.Ü. Araştırma Fon Saymanlığı'na ve malzemeleri yayınlamamıza izin veren Van Müze Müdürü E. Kavaklı'ya teşekkür ederim. Ayrıca, makalenin yayına hazırlanmasındaki titiz çalışmaları nedeniyle E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayın Bürosu elemanlarına minnet borçluyum.

² Çilingiroğlu 1990, 25 vd.

³ Van Gölünün kuzeyindeki yüksek kesimlerde M.Ö. ikinci bin yıl boyalı çanak çömleği veren mezarlıkların varlığı ile ilgili bilgileri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden Uzman A. Özfirat ve Prof. Dr. V. Sevin'in çalışmalarından öğrendik. Meslektaşlarımızın bize verdikleri bilgiler doğrultusunda Ar. Gör. G. Kozbe, Ar. Gör. Z. Derin ve Uzman H. Sağlamtimur'dan oluşan bir ekip ile Ahlat'ın Sütay yaylasına çıkılmış ve buradaki mezarlıklarda gerekli incelemeler yapılmıştır. A. Özfirat bu konuda elde ettiği sonuçları hazırlamakta olduğu Doktora tezinde kullanacağı için, biz bu makalede etraflı bilgi vermek istemedik. Prof. Dr. V. Sevin'e ve Uzman A. Özfirat'a, bizi yıllarca meşgul eden bir konuda aydınlatıkları için teşekkür ederim.

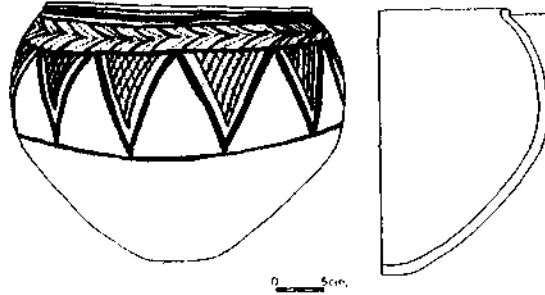
A. Çilingiroğlu

belirteceğimiz gibi, ikinci binyıl boyalıların Van Bölgesi'nde üretildiklerini kesin verilerle kanıtlamıştır.

Biz önce, bu makalemize konu olan boyalı kapların bir katalogunu sunmak arzusundayız⁴. Bu malzeme ile ilgili gerekli değerlendirme ve tarihleme katalogdan sonra verilecektir⁵:

KATALOG

NO	1
ENV.	1.69.79
ADI	Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç.	29.5
DİP Ç.	10.0
YÜK.	28.3
GEN.	37.0
AST.	Koyu devetüyü
B-AST.	Açık devetüyü
RENK	Siyah-kahverengi
TANIM	Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Bezeme, biri ağız kenarının hemen altında, diğer ikisi gövde üzerinde yer alan kahverengi boya ile yapılmış üç bezeme bandının arasındadır. İlk iki bant arasında siyah ve kahverengi, yatay konumdaki çavuş motifleri birbirini izler. Ortadaki banttan sarkan, tepeleri aşığıdaki üçgenlerin içleri kahve ve siyah renkli çizgilerle çapraz taranmıştır. Üçgenlerin kahverengi olan kenar çizgilerinin dış konturları siyah ile belirtilmiştir.

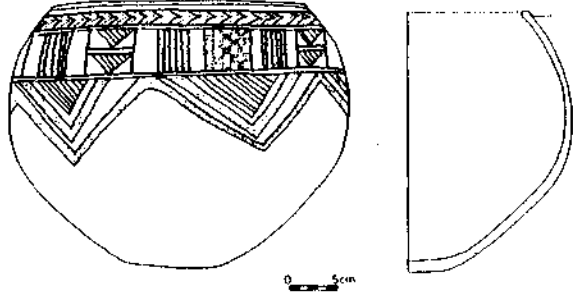
⁴ Katalogdaki kapların çizirlerini yapan Ar. Gör. Z. Derin'e, Van ve Gaziantep Müzeleri'nde fotoğrafları çeken ve ölçlerini alan Ar. Gör. G. Kozbe'ye ve Uzman H. Sağlamtemur'a teşekkür ederim.

⁵ Katalogdaki bazı ifadeler şu şekilde kısaltılmıştır:

Ağız Çapı	: Ağız Ç.
Dip Çapı	: Dip Ç.
Astar	: Ast.
Boya-Astar	: B-Astar

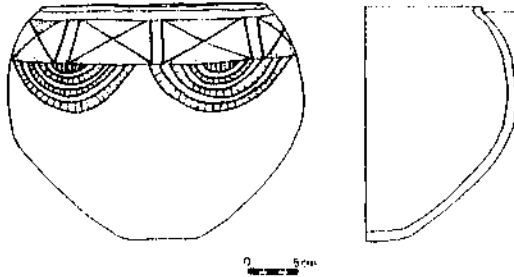
İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

NO 2
ENV. 4.105.82
ADI Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç. 27.2
DİP Ç. 13.0
YÜK. 27.0
GEN. 37.0
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyyü
RENK Siyah-kahverengi
TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

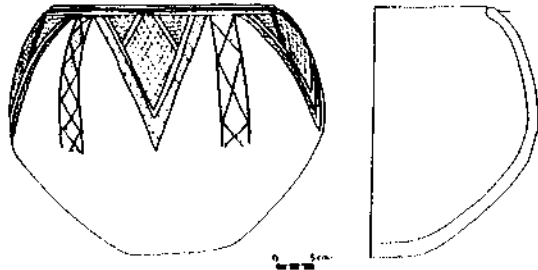
BEZEME Bezeme, karnın en şişkin noktasına kadar üç bant halindedir. Ağız kenarı altındaki ilk bantta, yatay çavuş motifleri; ikinci bantta, çeşitli geometrik motiflerden oluşan bir kompozisyon; en altta ise dış konturları siyah ile belirtilmiş iç içe üçgenler vardır. En içte'i üçgenlerin içi siyah boya ile boyanmıştır. Kabın alt kısmı bezemesiz bırakılmıştır.

NO 3
ENV. 4.89.82
ADI Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç. 24.0
DİP Ç. 13.0
YÜK. 28.0
GEN. 28.0
AST. Devetüyyü
B-AST. Yok
RENK Siyah-kahverengi
TANIM Şişkin karınlı kabın ağız kenarının altında bir yiv vardır.

BEZEME Bezeme iki ana bölümden oluşmaktadır. Siyah boya ile çizilmiş iki bant arasındaki ilk bölüm, içleri kızılkahve ile boyanmış kelebek motiflerinden meydana gelmiştir. İkinci bölüm ise içiçe yapılmış yarım daire motifleridir. Dairelerin dış konturları siyah boya ile belirgin hale getirilmiştir.

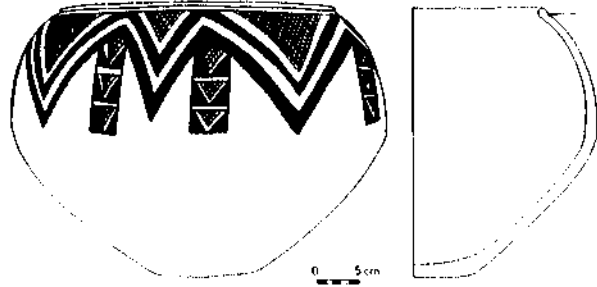
NO 4
ENV. 4.88.82
ADI Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç. 21.0
DİP Ç. 11.5
YÜK. 20.5
GEN. 32.5
AST. Devetüyyü
B-AST. Yok

A. Çilingiroğlu

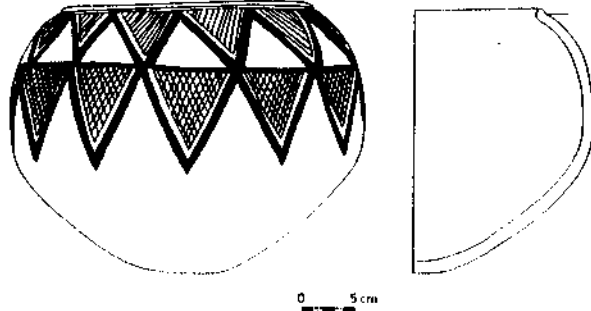
RENK Siyah-kahverengi
TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır. Ağız kenarının altında iki oluk vardır.
BEZEME Bezeme, tabanları ağız altındaki yive yapışık olan içleri çapraz taralı üçgenlerden oluşmaktadır. Çapraz taramalar siyah ve kahverengi ile yapılmıştır. Üçgenlerin yan kenarları kalın ve kahverengi bir hat ile gösterilmiştir. Kabın bezemesiz bırakılan alt kısmı da devetüyü astarıdır.

NO 5
ENV. 4.87.82
ADI Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç. 31.3
DİP Ç. 14.2
YÜK. 29.2
GEN. 41.5
AST. Deve.tiyü
B-AST. Yok
RENK Kahverengi

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.
BEZEME Bütünüyle devetüyü bir astara sahip olan çömlek üzerinde sadece kahverengi boya ile yapılmış geometrik motifler vardır. Tabanları boyunun altındaki bant üzerinde olan, iç içe üçgenlerin arasında geometrik motifler yer alır. En içteki üçgenin içi çapraz taralıdır. Benzer tür çapraz taralı üçgenler ve içi dolu üçgenler, ana motiflerin arasında da yer almaktadır.

NO 6
ENVb 4.86.82
ADI Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç. 25.5
DİP Ç. 10.0
YÜK. 26.5
GEN. 37.0
AST. Devetüyü
B-AST. Yok
RENK Kahverengi

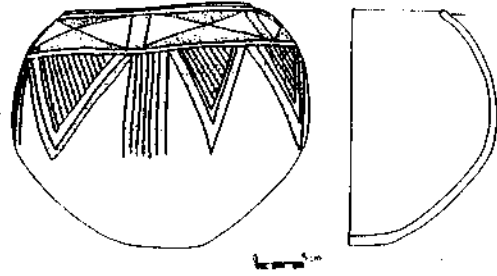
TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır. Ağız kenarının altında yiv vardır.
BEZEME Bezeme, tepeleri aşağıda olan alt alta sıralanmış iki sıra için çapraz taralı üçgenlerden oluşmuştur. Her iki sıradaki üçgenlerin yan kenarları boyunca kahverengi boya ile yapılmış kalın bir hat vardır.

İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

NO	7
ENV.	4.85.82
ADI	Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç.	22.0
DİP Ç.	13.0
YÜK.	24.5
GEN.	34.0
AST.	Devetüyü
B-AST.	Yok
RENK	Siyah-kahverengi

TANIM Düz diplidir. Ağız kenarında yiv vardır.

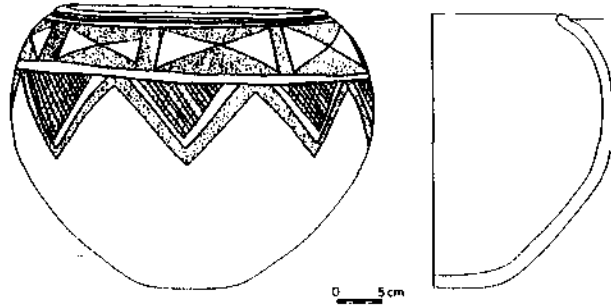
BEZEME Bezeme iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm ağız kenarının altında kahverengi ile yapılmış kelebek motifleridir. İkinci bölüm ise tabanları bezeme bandına yapışık ve tepeleri aşağıda olan içleri çapraz taralı üçgenlerdir. Çapraz taralı üçgenlerin arasında, yine çapraz taralı dikdörtgenler vardır. Üçgenler, konturları siyah boya ile belirgin hale getirilmiş kahverengi bantlarla çevrelenmiştir.

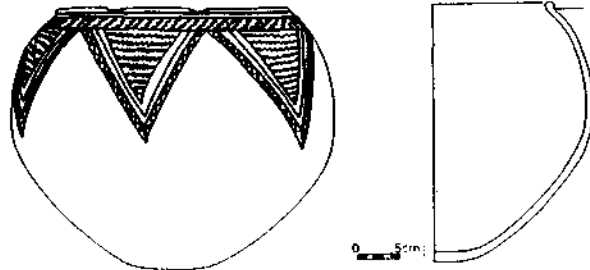
NO	8
ENV.	4.84.82
ADI	Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç.	24.0
DİP Ç.	12.0
YÜK.	25.5
GEN.	25.0
AST.	Devetüyü
B-AST.	Yok
RENK	Siyah-kahverengi

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Bezeme iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, biri ağız kenarının altında diğeri omuz üstünde yer alan iki bezeme bandı arasındaki içleri kahverengi boya ile boyanmış kelebek motiflerinden oluşur. İkinci bölüm ise siyah bir bezeme bandından aşağıya sarkan içleri çapraz taralı üçgenlerdir. Üçgenlerin yan kenarları boyunca uzanan, konturları siyah boya ile belirtilmiş kalın hatlar vardır.

NO	9
ENV.	4.83.82
ADI	Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç.	25.0
DİP Ç.	11.0
YÜK.	26.0
GEN.	31.0
AST.	Devetüyü

A. Çilingiroğlu

B-AST. Yok

RENK Siyah

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır. Ağız kenarının altında oluk vardır.

BEZEME Ağız kenarının altında iki bezeme bandı arasında dalgalı hatlar vardır. İki bezeme bandına tabanları yapışık olan üçgenlerin içleri, yine dalgalı hatlar ile doldurulmuştur. Üçgenlerin yan kenarları boyunca uzanan dalgalı hatlar iki bant arasındadır.

NO 10

ENV. 4.82.82

ADI: Boyunsuz çöm.

AĞIZ Ç. 24.5

DİP Ç. 10.0

YÜK. 28.0

GEN. 27.0

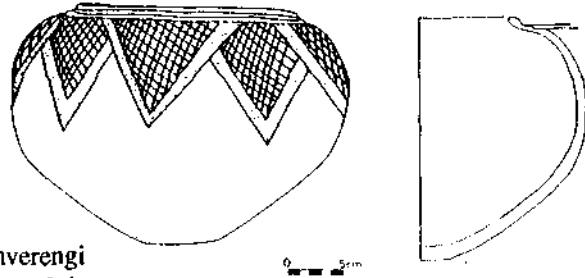
AST. Kahverengi

B-AST. Devetüyü

RENK Siyah, devetüyü, kahverengi

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Ağız kenarı kahverengi bir bant ile sınırlanmıştır. Bezeme bu banttan aşağıya sarkan içleri çapraz taralı ve dalgalı hatlı üçgenlerden ve bu üçgenler arasında kalan alt alta sıralanmış kahverengi kelebek ve eşkenar dörtgen motiflerinden meydana gelmektedir. Kelebek ve eşkenar dörtgen motiflerinin konturları siyah boya ile belirtilmiştir.

NO 11

ENV. 4.81.82

ADI Boyunsuz çöm.

AĞIZ Ç. 25.5

DİP Ç. 12.0

YÜK. 25.0

GEN. 30.0

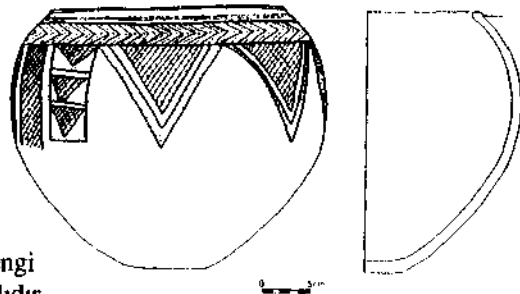
AST. Kahverengi

B-AST. Devetüyü

RENK Siyah, devetüyü, kahverengi

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Ağız kenarının altındaki iki bezeme bandı arasında yatay çavuş işaretleri vardır. Çavuş işaretlerinin biri siyah diğeri kahverengi olarak yapılmıştır. Bu bezemenin altında, tepeleri aşağıya sarkan ve içleri siyah ve kahverengi ile çapraz taranmış üçgenler, içi dolu dörtgenler içinde yer alan çapraz taralı küçük üçgenler ve içleri çapraz taralı dörtgenler vardır. Çapraz taralı büyük üçgenlerin etrafında kalın bir boya bandı vardır.

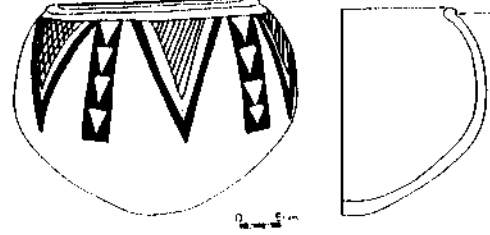

İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

NO	12
ENV.	4.80.82
ADI:	Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç.	24.0
DİP Ç.	9.0
YÜK.	25.0
GEN.	33.0
AST.	Devetüyü
B-AST.	Yok
RENK	Kahverengi

TANIM Ağız kenarının altında oluk vardır.

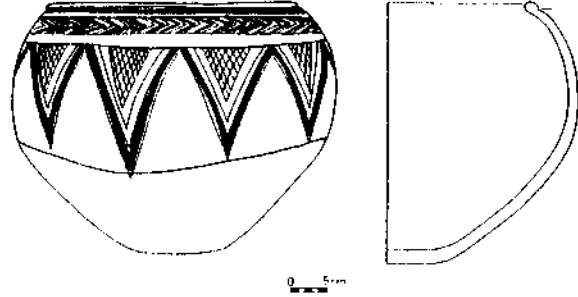
BEZEME Tepeleri aşağıda olan içi çapraz taralı ve taralı üçgenlerin etraflarında kalın bir hat vardır. Üçgen motifleri arasında ince uzun bir dikdörtgen içine yerleştirilmiş olan tepeleri aşağıda üçgenler ve içi taralı dörtgenler birbirini izlerler.

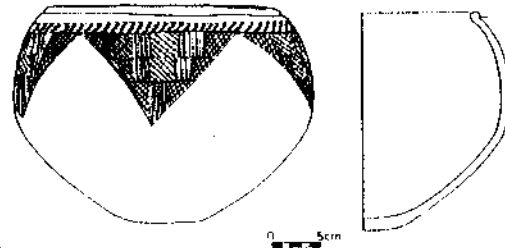
NO	13
ENV.	4.79.82
ADI	Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç.	25.0
DİP Ç.	10.5
YÜK.	26.0
GEN.	27.0
AST.	Kahverengi
B-AST.	Devetüyü
RENK	Kahverengi

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Ağız kenarının altında yeralan iki bezeme bandı içinde, yatay çavuş motifleri vardır. İkinci bir bezeme bandından aşağıya sarkan iç içe üçgenler ana motifi oluştururlar. En içteki üçgenlerin içleri çapraz taralıdır. Kabin, karın altında kalan alt kısmı boş bırakılmıştır.

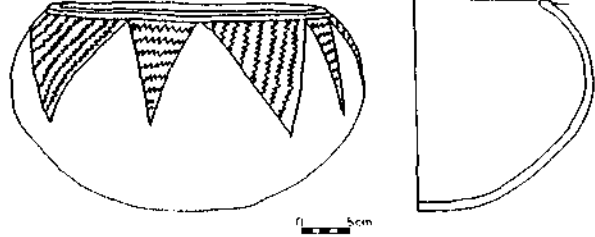
NO	14
ENV.	4.78.82
ADI	Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç.	25.0
DİP Ç.	11.5
YÜK.	21.0
GEN.	26.5
AST.	Devetüyü
B-AST.	Yok
RENK	Siyah-kahverengi
TANIM	Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

A. Çilingiroğlu

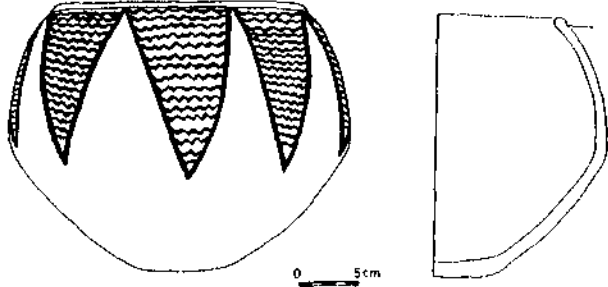
BEZEME Bezeme, ağız kenarının altındaki iki boya bandından aşağıya sarkan üçgenlerden oluşmaktadır. Üçgenlerin içleri çapraz taralı ve taralı üçgen ve dikdörtgen motifleri doldurulmuştur. Kabin karından altına kalan kısmı boş bırakılmıştır.

NO 15
ENV. 4.77.82
ADI Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç. 29.0
DİP Ç. 16.0
YÜK. 38.0
GEN. 22.0
AST. Kahverengi
B-AST. Yok
RENK Siyah
TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

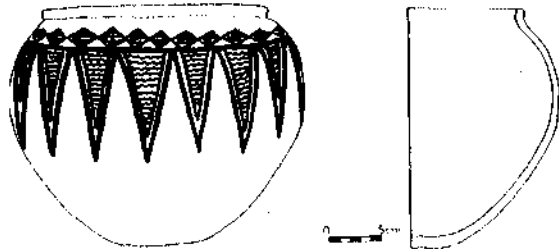
BEZEME Bezeme, ağız kenarının hemen altındaki siyah renkli bir bezeme bandından aşağıya, sarkan içleri dalgalı hatlarla taralı üçgenlerden oluşur. Bezeme siyah boya ile yapılmıştır. Kabın tüm yüzeyi kahverengi bir astar ile kaplanmıştır.

NO 16
ENV. 4.76.82
ADI Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç. 22.0
DİP Ç. 10.0
YÜK. 20.5
GEN. 29.0
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Siyah
TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır. Ağız kenarının altında oluk vardır.

BEZEME Bezeme, ağız kenarı altındaki oluktan aşağıya sarkan üçgenlerden oluşmaktadır. Üçgenlerin bir liğeri devetüyü bir boya astar zemin üzerine yapılmıştır. Kabin alt kısmı boş bırakılmıştır.

NO 17
ENV. 4.75.82
ADI Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç. 22.5
DİP Ç. 12.0
YÜK. 22.0
GEN. 30.0
AST. Kahverengi

İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

B-AST. Devetüyü

RENK Siyah

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Bezeme boynun altında, içleri dalgalı hatlarla taranmış, birbirine yapışık eşkenar dörtgenlerle başlar. Bu motifin altındaki siyah boya ile yapılmış bezeme bandına yapışık ve tepeleri aşağıda olan üçgenler bezemeyi tamamlar. Üçgenlerin içleri dalgalı hatlarla doldurulmuştur. Üçgenlerin etrafında siyah boya ile yapılmış kalın bir hat vardır.

NO 18

ENV. 4.74.82

ADI Boyunsuz çöm.

AĞIZ Ç. 26.0

DİP Ç. 11.0

YÜK. 25.0

GEN. 38.5

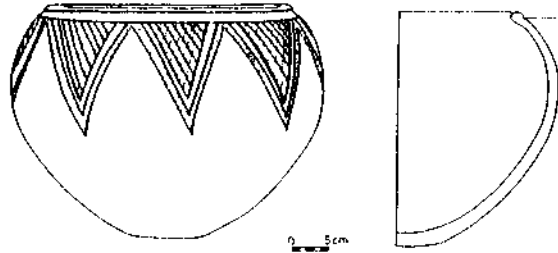
AST. Devetüyü

B-AST. Yok

RENK Siyah-kahverengi

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Ağız kenarının altındaki kahverengi bezeme bandından aşağıya sarkan, tepeleri aşağıda üçgenler vardır. Üçgenlerin yan kenarları boyunca uzanan kalın hatların içlerinde ise çapraz tarama yer almaktadır.

NO 19

ENV. 4.73.82

ADI Boyunsuz çöm.

AĞIZ Ç. 22.4

DİP Ç. 11.3

YÜK. 23.5

GEN. 31.0

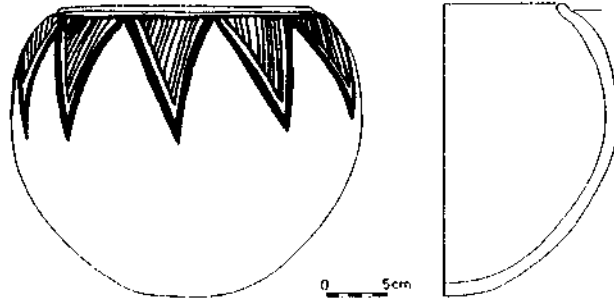
AST. Kahverengi

B-AST. Yok

RENK Siyah

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır. Ağız kenarının altında oluk vardır.

BEZEME Bezeme, ağız kenarı altındaki siyah renkli boya bandından aşağı sarkan üçgenlerden meydana gelmektedir. Dış konturları kalın bir çizgi ile belirtilen üçgenlerin içleri taranmıştır.

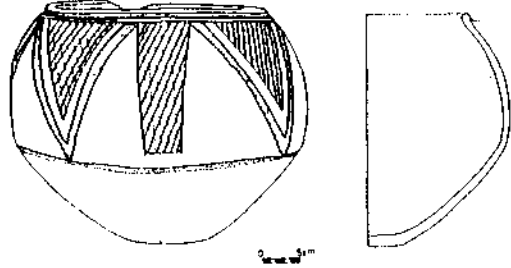

A. Çilingiroğlu

NO 20
ENV. 4.72.82
ADI Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç. 24.0
DİP Ç. 10.5
YÜK. 25.0
GEN. 26.0
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Siyah-kahverengi

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

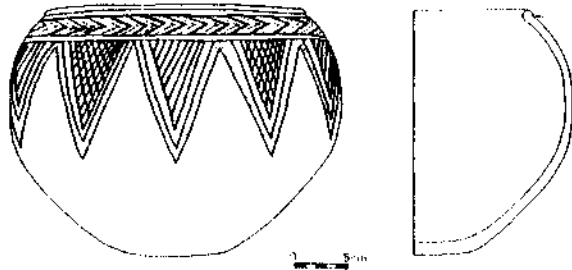
BEZEME Bezeme, tabanları ağız kenarına yapışık olan ve tepeleri aşığıya sarkan iç içe üçgenlerden ve ince uzun dikdörtgen motiflerinden meydana gelmektedir. Üçgenlerin ve dikdörtgenlerin içleri çapraz taralıdır.

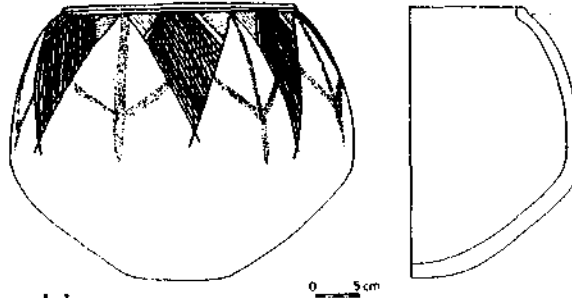
NO 21
ENV. 4.71.82
ADI Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç. 25.0
DİP Ç. 10.5
YÜK. 22.5
GEN. 32.0
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Siyah-kahverengi

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Ağız kenarının altındaki iki bezeme bandı arasında, yatay olarak düzenlenmiş siyah ve kahverengi çavuş motifleri vardır. Bu motifin altında, tepeleri aşığıya sarkan üçgenlerin içleri sırası ile tarama ve çapraz tarama ile doldurulmuştur. Bezeme karın keskinliğinin altındaki kısma uygulanmıştır.

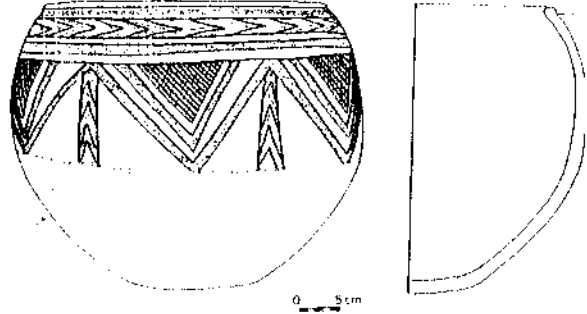
NO 22
ENV. 4.70.82
ADI Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç. 26.2
DİP Ç. 14.6
YÜK. 29.8
GEN. 39.5
AST. Devetüyü
B-AST. Yok
RENK Siyah-kahverengi
TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

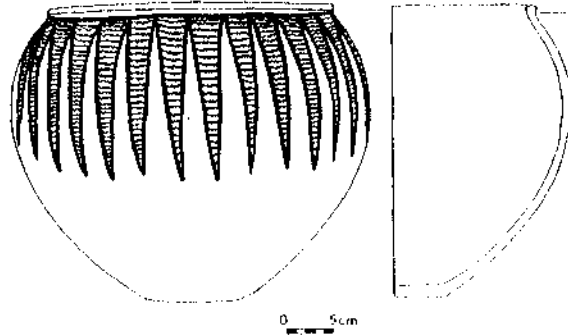
BEZEME Ağız kenarının altındaki banda yapılandırılmış üçgenlerin tepeleri aşağıdadır. Üçgenlerin içleri siyah ve kahverengi boya ile çapraz taranmıştır. Üçgenlerin arasında, kahverengi boya ile çizilmiş çatal motifleri vardır. Kabin alt kısmı boş bırakılmıştır.

NO	23
ENV.	4.69.82
ADI	Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç.	28.0
DİP Ç.	14.0
YÜK.	35.5
GEN.	41.6
AST.	Kahverengi
B-AST.	Devetüyü
RENK	Siyah, kahverengi
TANIM	Düz dipli ve şekin karnıdır.

BEZEME Ağız kenarının altında, kahverengi iki bant arasındaki devetüyü zemin üzerine yapılmış çavuş motifleri vardır. Çavuş motifleri, biri siyah biri kahverengi olarak birbirini izler. Bezemenin ikinci bölümü, omuz üzerindeki siyah bir banttan aşağıya sarkan iç içe üç üçgenden ve üçgenler arasındaki çavuş motiflerinden oluşur. En içteki üçgenin içi, siyah ve kırmızı boya ile çapraz taranmıştır.

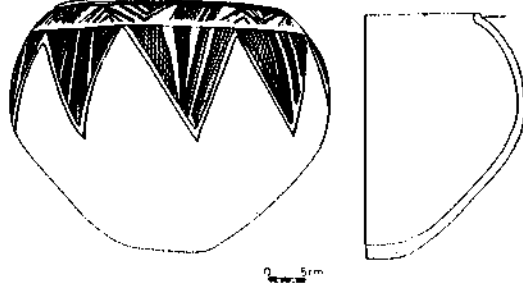
NO	24
ENV.	4.2.82
ADI	Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç.	31.0
DİP Ç.	13.0
YÜK.	33.0
GEN.	39.0
AST.	Kahverengi
B-AST.	Yok
RENK	Siyah
TANIM	Düz dipli ve yuvarlak gövdelidir.

BEZEME Boyunun hemen altındaki siyah renkli bir bezeme bandından aşağıya sarkan üçgenlerin içleri dalgalı hatlarla bezenmiştir. İnce uzun olan üçgenler karnın hemen altına kadar uzanmaktadır.

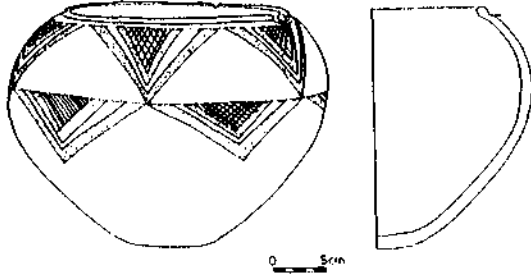
A. Çilingiroğlu

NO	25
ENV.	4.1.82
ADI	Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç.	31.0
DİP Ç.	15.0
YÜK.	32.0
GEN.	45.0
AST.	Koyu kahverengi
B-AST.	Devettüylü
RENK	Siyah, kahverengi
TANIM	Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

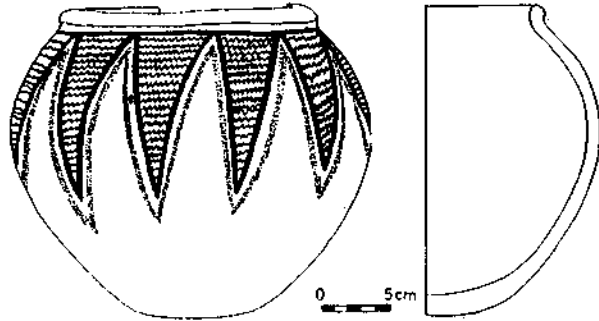
BEZEME Boynun altında, devettüylü zemin üzerine yapılan iç içe üçgenler, alttaki tepeleri aşağıdaki üçgenlerden kahverengi bir bantla ayrılmıştır. Üçgenlerin içleri çeşitli yönlerdeki çizgilerle çapraz taranmıştır. Boya- astar devettüylü zemin sadece üçgenlerin sınırları içinde vardır.

NO	26
ENV.	Etüdlük
ADI	Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç.	23.5
DİP Ç.	10.5
YÜK.	22.5
GEN.	33.0
AST.	Devettüylü
B-AST.	Devettüylü
RENK	Siyah-kahverengi
TANIM	Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Bezeme iki sıra halinde alt alta yerleştirilmiş iç içe üçgenlerden oluşmaktadır. Alt sıradaki üçgenler üst sıra üçgenlerinin arasındaki boşluğa rastlamaktadır. Her iki sırada en içte yer alan üçgenlerin içleri siyah boya ile çapraz taranmıştır.

NO	27
ENV.	Etüdlük
ADI	Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç.	19.5
DİP Ç.	10.5
YÜK.	21.6
GEN.	27.3
AST.	Devettüylü
B-AST.	Devettüylü
RENK	Siyah-kahverengi

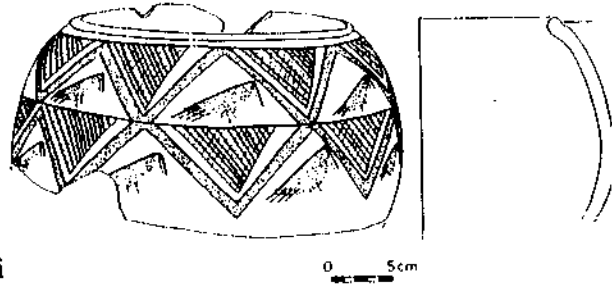

İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

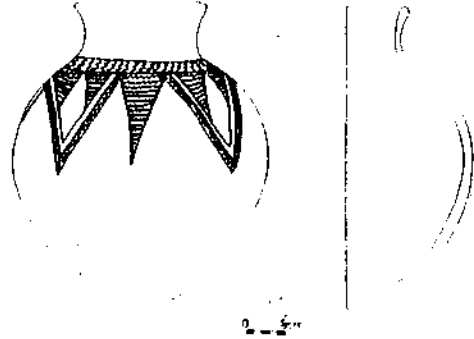
BEZEME Boynun altındaki siyah renkli banttın aşağıya sarkan iç içe iki üçgen vardır. Dıştaki üçgen kırmızı, içteki ise siyah boya ile yapılmıştır. İçteki üçgenlerin içi yatay dalgalı hatlarla bezenmiştir.

NO 28
ENV. Etüdlük
ADI Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç. 23.2
DİP ÇAP -
YÜK. 12.5
GEN. 29.0
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Siyah-kahverengi
TANIM Kabın karından altı eksiktir.

BEZEME Ağız kenarının hemen altında, etrafları kalın kahverengi bir hat ile sınırlanmış, içleri kahverengi ve siyah boya ile çapraz taralı iki sıra üçgen vardır. Çapraz taralı üçgenlerin arasında kalan boş alanlara stilize kuş motifleri yerleştirilmiştir. Kabın kahverengi olduğu anlaşılan karın altındaki kısmı boş bırakılmıştır.

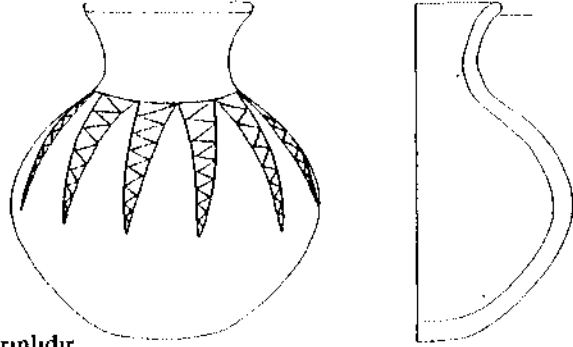
NO 29
ENV. Etüdlük
ADI Yüksek boy. çöm.
AĞIZ Ç. 17.5
DİP Ç. 12.5
YÜK. 37.0
GEN. 33.0
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Siyah
TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Kahverengi astarlı yüksek boyunun hemen altındaki iki bezeme bandı arasında zig zaglar vardır. Bu motifin altında, boya astar zemin üzerinde, tepeleri aşağıda üçgenleri oluşturan hatlar ve bu üçgenlerin içinde dalgalı hatlı iki üçgen vardır. İki büyük üçgen motifinin arasında, içi dalgalı hatlarla tamamıyla taranmış üçgenler vardır. Kabın alt kısmı bezemesiz bırakılmıştır.

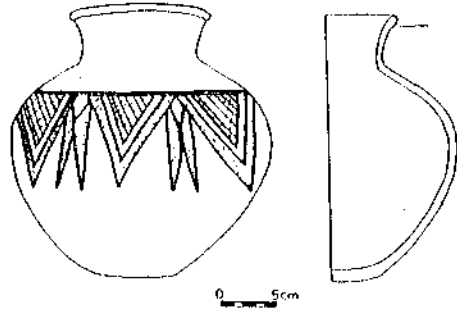
A. Çilingiroğlu

NO	30
ENV.	8.212.78
ADI	Yüksek boy. çöm.
AĞIZ Ç.	11.5
DİP Ç.	9.5
YÜK.	29.5
GEN.	15.8
AST.	Kahverengi
B-AST.	Yok
RENK	Siyah
TANIM	Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

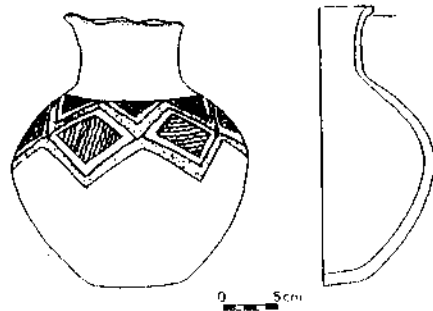
BEZEME Bezeme, boyundan gövdeye geçişte başlamakta ve karın en geniş yerine dek devam etmektedir. Boyun üzerindeki siyah renkli bezeme bandından aşağıya sarkan, tepeleri aşağıdaki üçgenlerin içleri dalgali hatlarla bezenmiştir.

NO	31
ENV.	4.92.82
ADI	Yüksek boy. çöm.
AĞIZ Ç.	14.0
DİP Ç.	10.0
YÜK.	25.0
GEN.	26.3
AST.	Kahverengi
B-AST.	Devetüyü
RENK	Siyah-kahverengi
TANIM	Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Yüksek boyun ve bezemenin altındaki kısım kahverengi astarlıdır. Omuzda yeralan bir bezeme bandından aşağıya doğru sarkan tepeleri aşağıda üçgenler ve bu üçgenlerin arasındaki kahverengi boya ile yapılmış kelebek motifleri, bezemenin ana temasını oluşturur. Kahverengi hatla gösterilmiş üçgenlerin içleri siyah ve kahverengi çizgilerle çapraz taranmıştır.

NO	32
ENV.	4.111.82
ADI	Yüksek boy. çöm.
AĞIZ Ç.	12.0
DİP Ç.	10.5
YÜK.	26.0
GEN.	25.0
AST.	Kahverengi
B-AST.	Devetüyü
RENK	Siyah-kahverengi

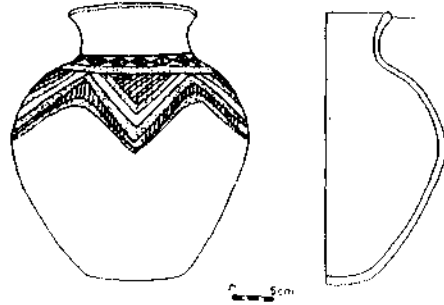

İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Boyun ve bezeme altında kalan kısım kahverengi astarlıdır. Boynun altındaki siyah bezeme bandına yapışık olan bezeme, sivri kenarlarından birbirine yapışık karelerden oluşur. Kahverengi kalın çizgilerle çizilen karelerin içinde, siyah boya ile çizilmiş olan karelerin içi yine siyah boya ile yapılmış dikey dalgalı hatlarla süslenmiştir.

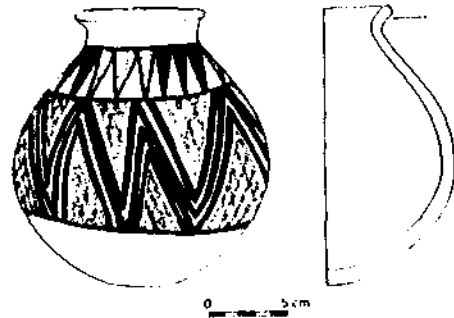
NO 33
ENV. 4.91.82
ADI Yüksek boy. çöm.
AĞIZ Ç. 16.4
DİP Ç. 14.5
YÜK. 36.5
GEN. 33.5
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyyü
RENK Siyah-kahverengi

TANIM Düz diplidir. Bezeme yer yer lahrıp olmuştur.

BEZEME Boynun gövde ile birleştiği yerdeki iki bant arasında, içleri doldurulmuş eşkenar dörtgenler birbirini izler. Tepeleri aşağıda ve içleri kahverengi ile çapraz taranmış üçgenler, ilk bezeme grubuna applike edilmiştir. Üçgenlerin etrafında kahverengi boya ile yapılmış ve üçgenlerin konturlarını takip eden kalın çizgiler vardır. Gövdenin alt kısmı bezemesiz olarak bırakılmıştır.

NO 34
ENV. 4.239.79
ADI Yüksek boy. çöm.
AĞIZ Ç. 8.5
DİP Ç. 5.6
YÜK. 17.2
GEN. 16.3
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyyü
RENK Siyah-kahverengi

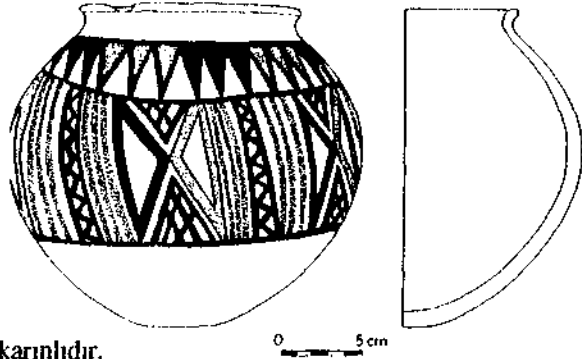

TANIM Şişkin karınlıdır ve diplidir.

BEZEME Bezeme iki ana guruptan oluşur. Kahverengi astarlı boynun hemen altındaki ilk grup, üç kahverengi üç siyah üçgenin yanyana dizilmesidir. İkinci grup ise iki bezeme bandı arasındaki geniş alana siyah boya ile yapılmış olan üç hatlı zig zag motifi ve bu motif arasında oluşan ve kahverengi boya ile içi taranmış üçgenlerdir.

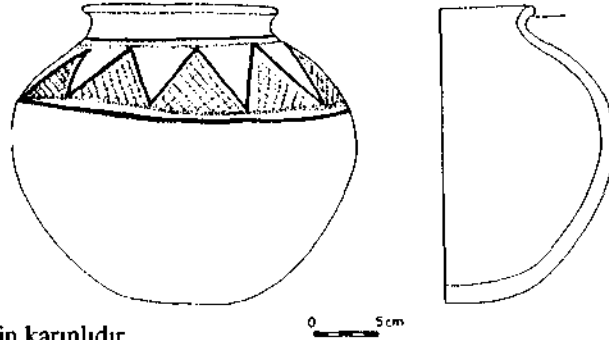
A. Çilingiroğlu

NO 35
ENV. 4.235.79
ADI Alçak boy. çöm.
AĞIZ Ç. 14.0
DİP Ç. 7.5
YÜK. 19.0
GEN. 23.0
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Siyah-kahverengi
TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

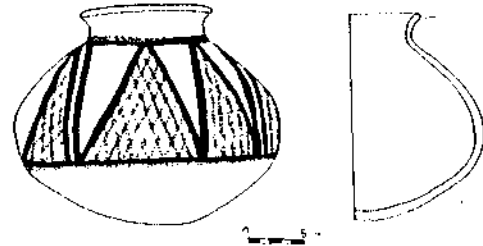
BEZEME Bezeme, biri boynun altında, diğeri omuzda, üçüncüsü karın altında yer alan üç bezeme bandının oluşturduğu iki alanda yapılmıştır. İlk alandaki bezeme üç siyah, üç kahverengi, tepeleri aşağıdaki üçgenlerin yanyana dizilmesinden oluşur. İkinci alanda ise zig zag motifleri, dalgalı hatlar, kelebek motiflerinden meydana gelen ve siyah ve kahverengi boya ile yapılmış bir kompozisyon vardır.

NO 36
ENV. 1.67.79
ADI Alçak boy. çöm.
AĞIZ Ç. 13.3
DİP Ç. 10.5
YÜK. 24.0
GEN. 27.5
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Siyah-kahverengi
TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Bezeme, boynun altında ve omuz üzerinde yer alan biri siyah diğeri kahverengi çift bezeme bandı arasındadır. Bu ikili bant arasında, tepeleri yukarıda üçgenler vardır. Üçgenlerin içleri kahverengi ve siyah boyalı çizgilerle çapraz taranmıştır. Omuz altında kalan kısım bezemesiz bırakılmıştır.

NO 37
ENV. 4.238.79
ADI Alçak boy. çöm.
AĞIZ Ç. 9.6
DİP Ç. 6.5
YÜK. 18.5
GEN. 23.5
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü

İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

RENK Siyah-kahverengi

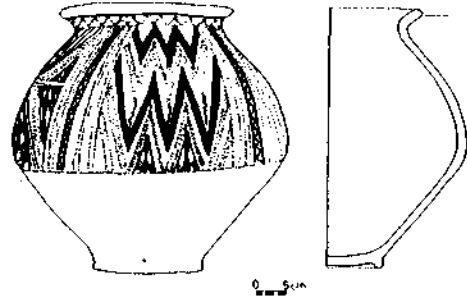
TANIM Çok geniş karınlı ve düz diplidir.

BEZEME Bezeme, bir çifti boyun altında, bir çifti karın üzerinde yer alan bezeme bandı arasında kalmaktadır. Bu alanda tepeleri yukarıda olan siyah boya ile çizilmiş üçgenler vardır. Üçgenlerin içleri kahverengi boyalı çizgilerle çapraz taranmıştır. Bezemenin altındaki kısım kahverengi astarıdır.

NO 38
ENV. 4.110.82
ADI Boy. çöm.
AĞIZ Ç. 24.0
DİP Ç. 15.0
YÜK. 38.0
GEN. 29.0
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Siyah-kahverengi

TANIM Halka dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Bezeme boyun ile karın üzerindeki bir bant arasındadır. Kahverengi ve siyah boya ile yapılmış üçgen, dama tahtası motifi, zig zaglar ve paralel hatların bir araya gelmesi karışık bir kompozisyon oluşturur. Devetüyü boya-astarın da katılmasıyla tamamıyla çok renkli bir hale gelen bezeme, son derece zengin bir görünüme sahiptir.

NO 39
ENV. Etüdlük
ADI Derin çanak
AĞIZ Ç. 45.0
DİP Ç. 12.5
YÜK. 22.0
GEN. 40.0
AST. Kahverengi
B-AST. Yok
RENK Siyah
TANIM Düz diplidir.

BEZEME Ağız kenarının altındaki yarım dairelerin içleri dikey dalgalı hatlar ile doldurulmuştur. Kabin kalan kısmı kahverengi astar ile kaplanmıştır.

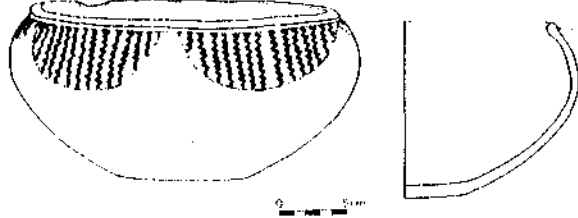

A. Çilingiroğlu

NO	40
ENV.	4.94.82
ADI	Derin kase
AĞIZ Ç.	23.5
DİP Ç.	11.6
YÜK.	13.0
GEN.	25.0
AST.	Kahverengi
B-AST.	Yok
RENK	Siyah

TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

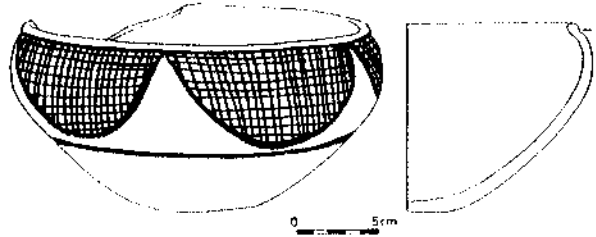
BEZEME Bezeme, ağız kenarının altından aşığı sarkan yarım daire motiflerinden meydana gelmektedir. Yarım dairelerin içleri siyah boya ile yapılmış dikey dalgalı hatlarla bezenmiştir.

NO	41
ENV.	4.98.82
ADI	Derin kase
AĞIZ Ç.	21.0
DİP Ç.	9.3
YÜK.	11.0
GEN.	25.0
AST.	Kahverengi
B-AST.	Devetliyyü
RENK	Kahverengi

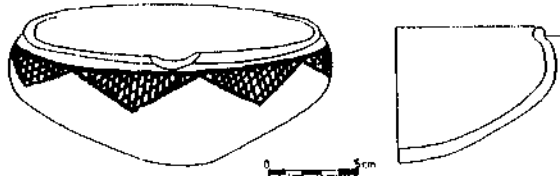
TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır. Kabın bir kısmı eksiktir.

BEZEME Bezeme, biri ağız kenarının altında, diğeri gövde üzerinde olan iki bezeme bandı arasındadır. Ağız kenarının altındaki banttandır. Aşığı sarkan yarım daire motiflerinin içleri kahverengi boya ile taranmıştır. Yarım daireler devetliyyü bir boya astar üzerine yapılmıştır. Kasenin kalan kısmı kahverengi astarlıdır.

NO	42
ENV.	4.102.82
ADI	Derin kase
AĞIZ Ç.	16.0
DİP Ç.	5.4
YÜK.	7.3
GEN.	17.5
AST.	Kahverengi
B-AST.	Yok
RENK	Siyah

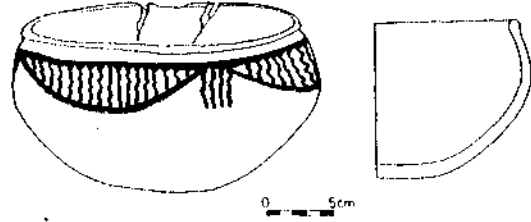
TANIM Şişkin karınlıdır. Bir kısmı eksiktir.

İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

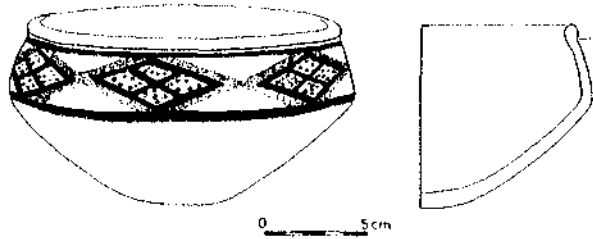
BEZEME Ağız kenarının altında kalın siyah bezeme bandı vardır. Bezeme bu banttan aşağıya sarkan tepeleri aşağıda üçgenlerden oluşur. Üçgenlerin içleri siyah boya ile çapraz taranmıştır.

NO 43
ENV. 4.101.82
ADI Derin kase
AĞIZ Ç. 15.3
DİP Ç. 6.0
YÜK. 8.2
GEN. 17.3
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Kızılkahve, koy. kahverengi
TANIM Keskin profilli olan kase nin düz dibi vardır.

BEZEME Ağız kenarının altında yer alan biri kızıl kahve diğeri koyu kahve iki bezeme bandı, bezeme alanının üst sınırını oluşturur. Alt sınır ise kase nin en geniş noktasındaki koyu kahve banttır. Bu bantlar arasında kalan boya-astar üzerine koyu kahve ve kızıl kahve ile yapılmış eşkenar dörtgenler yerleştirilmiştir. Dörtgenlerin içleri çarpı işareti ile dörde ayrılmış ve boşluklar noktalar ile doldurulmuştur.

NO 44
ENV. 4.208.78
ADI Derin kase
AĞIZ Ç. 18.3
DİP Ç. 8.0
YÜK. 12.2
GEN. 19.5
AST. Kahverengi
B-AST. Yok
RENK Siyah
TANIM Düz dipli ve yuvarlak karınlıdır.

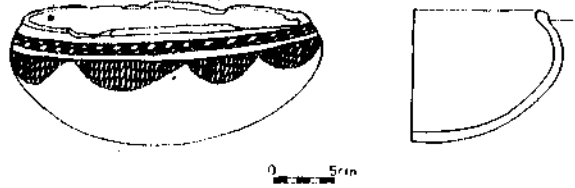
BEZEME Ağız kenarının altındaki siyah bezeme bandından aşağıya sarkan ve içleri dikey dalgalı hatlarla doldurulmuş yarım daireler, bezemeyi meydana getirir. Yarım dairelerin birleştikleri noktalarda aşağı sarkan püsküller, bezemeyi tamamlar.

A. Çilingiroğlu

NO 45
ENV. 4.99.82
ADI Kase
AĞIZ Ç. 22.0
DİP Ç. 12.3
YÜK. 7.9
GEN. 26.0
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyyü
RENK Kahverengi

TANIM Yuvarlak bir profile sahiptir

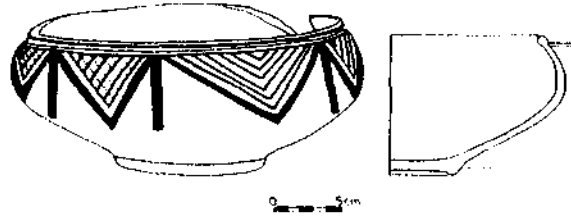
BEZEME Ağız kenarının altında yer alan boya-banıtın aşağıya sarkan yarım daireler vardır. Yarım dairelerin içi kahverengi boya ile çapraz taranmıştır.

NO 46
ENV. 4.93.82
ADI Derin kase
AĞIZ Ç. 23.0
DİP Ç. 11.3
YÜK. 10.5
GEN. 26.7
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyyü
RENK Siyah-kahverengi

TANIM Halka diplidir. Ağız kenarının altında yiv vardır.

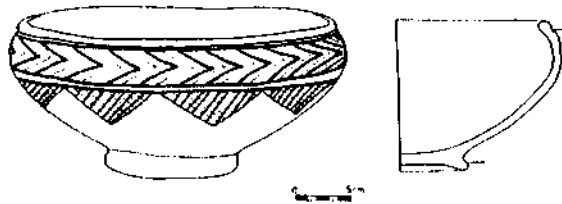
BEZEME Ağız kenarının altındaki yivden aşağı sarkan tepeleri aşağıda üçgenlerin içleri siyah boya ile çapraz taranmıştır. Üçgenlerin etrafı kalın bir hat ile sınırlanđırılmıřtır. Üçgenler arasında aşağı doğru uzanan koyu kahverengi bantlar vardır.

NO 47
ENV. 4.100.82
ADI Derin kase
AĞIZ Ç. 22.5
DİP Ç. 9.3
YÜK. 14.0
GEN. 31.0
AST. Devetüyyü
B-AST. Yok
RENK Siyah-kahverengi

TANIM Halka dipli ve yuvarlak gövdelidir.

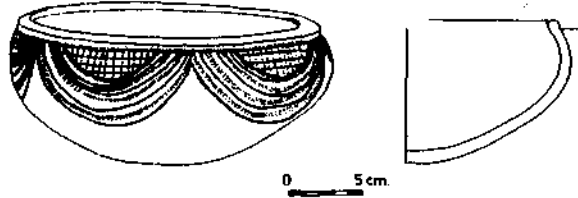
BEZEME Biri ağız kenarının hemen altında, diğeri omuz üzerindeki iki bezeme bandı arasında kalan alanda, bir siyah bir kahverengi ile yapılmış çavuş işaretleri vardır. Bu

İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

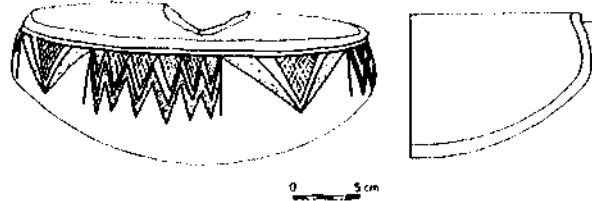
motifin altında tepeleri aşağıya sarkan, içleri siyah ve kahverengi çizgilerle çapraz taranmış üçgenler yer alır.

NO 48
ENV. 4.96.82
ADI Derin kase
AĞIZ Ç. 20.5
DİP Ç. 9.7
YÜK. 9.5
GEN. 23.7
AST. Devetütyü
B-AST. Yok
RENK Siyah-kahverengi

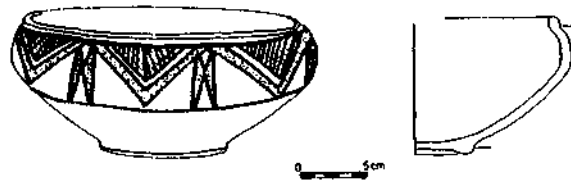
TANIM Düz dipli ve yuvarlak gövdelidir.
BEZEME Ağız kenarının altundan başlayan iç içe yarım dairelerin biri siyah biri kahverengidir. Yarım dairelerin içleri yine kahverengi ve siyah boyalı çizgilerle taranmıştır.

NO 49
ENV. 4.97.82
ADI Derin kase
AĞIZ Ç. 23.7
DİP Ç. 8.2
YÜK. 10.0
GEN. 25.4
AST. Kahverengi
B-AST. Devetütyü
RENK Siyah-kahverengi

TANIM Düz dipli ve yuvarlak gövdelidir.
BEZEME Bezeme, ağız kenarı altundan başlayan ve tepeleri aşağıda olan iç içe üçgenlerden ve bu üçgen grupları arasındaki zig zag motiflerinden oluşmaktadır. Üçgenlerin konturları siyah, içleri solid kahverengi ile yapılmıştır.

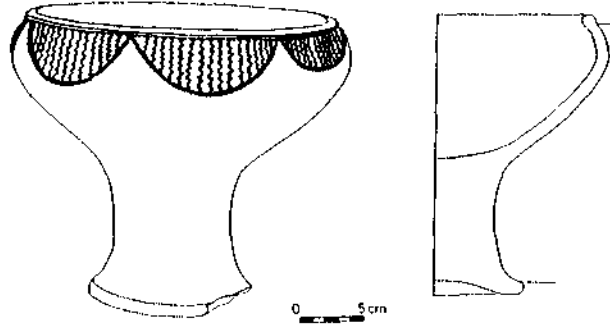
NO 50
ENV. 4.95.82
ADI Derin kase
AĞIZ Ç. 22.0
DİP Ç. 10.0
YÜK. 9.9
GEN. 25.0
AST. Kahverengi
B-AST. Devetütyü

A. Çilingiroğlu

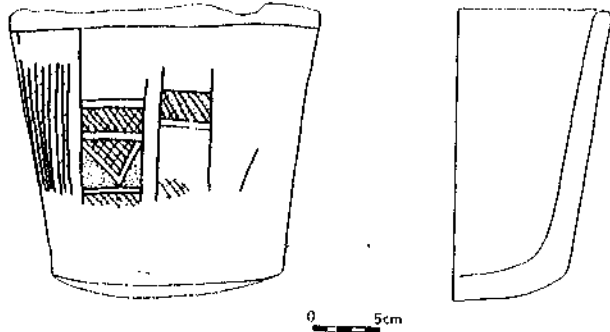
RENK Siyah-kahverengi
TANIM Keskin profilli ve halka diplidir.
BEZEME Bezeme biri ağız kenarı altında diğeri gövde zcrindeki iki bezeme bandı arasındaki alana yapılmıştır. Bu alanda tepeleri aşağıda üçgenler ve bu üçgenlerin arasında kelebek motifleri vardır. çgenlerin içleri siyah ve kahverengi boya ile çapraz taranmıştır. Kelebek motifleri ise kahverengi boya ile boyanmıştır.

NO 51
ENV. 4.103.82
ADI Ayaklı meyvelik
AĞIZ Ç. 22.5
DİP Ç. 11.5
YK. 20.8
GEN. 26.2
AST. Kahverengi
B-AST. Açık kahverengi
RENK Siyah

TANIM Yüksek kaideli ve yuvarlak diplidir. Ağız kenarının bir kısmı kırılır.
BEZEME Ağız kenarının hemen altındaki siyah renkli bir bezeme bandından aşağıya sarkan yarım daireler bezemeyi oluşturur. Yarım dairelerin içi dikey dalgalı hatlarla bezemiştir. Kabin alt kısmı bezemesiz bırakılmıştır.

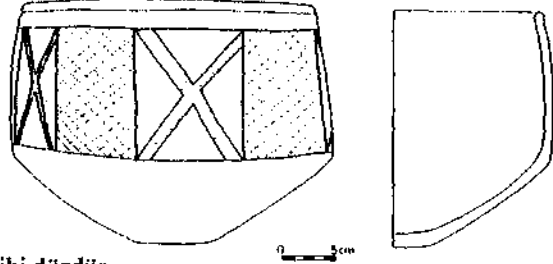
NO 52
ENV. 4.109.82
ADI Derin çanak
AĞIZ Ç. 23.0
DİP Ç. 18.0
YK. 20.0
GEN. -
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Siyah-kahverengi

TANIM Ağız kenarının bir kısmı kırılır.
BEZEME Kalan bölümden anlaşıldığı kadarıyla bezeme, ağız kenarından dibe doğru çizilmiş olan dikey çizgilerin arasındaki geometrik motiflerden oluşur. İçleri kahverengi ve siyah ile çapraz taranmış üçgenler ve dörtgenler bu geometrik motiflerin bazılarıdır.

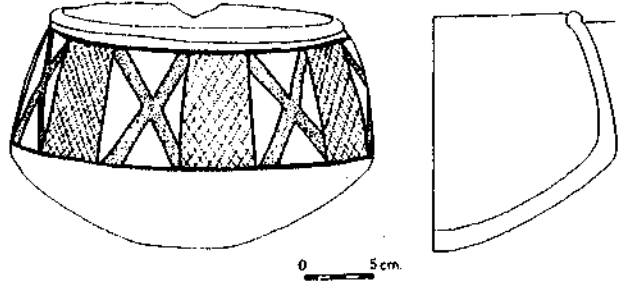
İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

NO 53
ENV. 4.107.82
ADI Derin çanak
AĞIZ Ç. 28.0
DİP Ç. 9.5
YÜK. 23.0
GEN. 32.0
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Siyah-kahverengi
TANIM Çok derin olan kabın dibi düzdür.

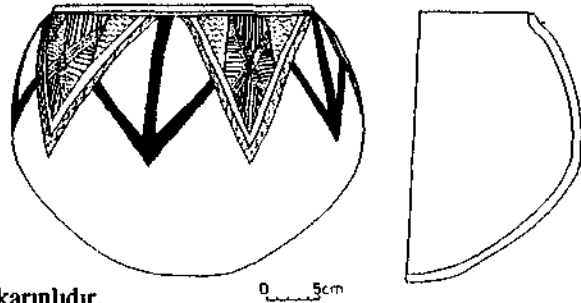
BEZEME Bezeme, biri ağız kenarı altında, diğeri gövdenin en geniş yeri üzerinde olan iki bezeme bandı arasındadır. Bu alan içinde, içi kahverengi ile çapraz taranmış dikdörtgenler ve çarpı işaretleri vardır.

NO 54
ENV. 4.106.82
ADI Derin kase
AĞIZ Ç. 21.5
DİP Ç. 8.5
YÜK. 17.5
GEN. 27.0
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Siyah-kahverengi
TANIM Düz diplidir. Bir kısmı kırıktır.

BEZEME Bezeme biri ağız kenarının hemen altında diğeri karnın en geniş noktasında olan iki bezeme bandı arasındadır. Bu iki bant arasında kalan bezeme alanına içi kahverengi ile çapraz taranmış dörtgenler ve kahverengi ile boyanmış çarpı işaretleri yerleştirilmiştir.

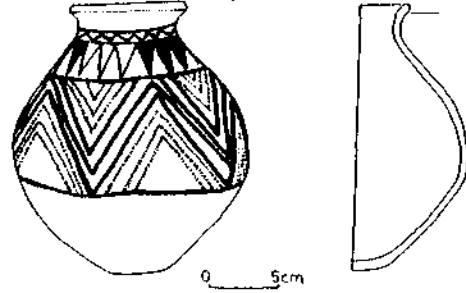
NO 55
ENV. 4.3.82
ADI Boyunsuz çöm.
AĞIZ Ç. 25.8
DİP Ç. 12.0
YÜK. 25.5
GEN. 35.5
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Siyah, kahverengi
TANIM Düz dipli ve şişkin karnlıdır.

A. Çilingiroğlu

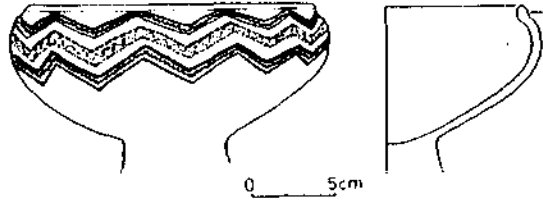
BEZEME Tabanları ağız kenarının altına yapışmış üçgenlerin içleri, kahverengi boya ile yapılmış dalgalı hatlar, yatay ve dikey çizgilerle doldurulmuştur. Üçgenler arasında kalan boşluklara siyah boya ile aşağıya bakan ok işaretleri yapılmıştır.

NO 56
ENV. 4.240.79
ADI Boy. çöm.
AĞIZ Ç. 9.0
DİP Ç. 6.2
YÜK. 18.2
GEN. 19.0
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Siyah-kahverengi
TANIM Düz dipli ve şişkin karınlıdır.

BEZEME Bezeme, boynun hemen altındaki iki bezeme bandı içindeki zigzag motifleri ile başlar. İkinci bezeme bandı içinde tepeleri aşağıda, üç siyah, üç kahverenkli üçgen grupları vardır. Üçüncü bezeme grubunu ise yine iki bezeme bandı arasında yer alan iç içe kahve ve siyah renkli üçgenler oluşturur. Kabın karın ve ağız kenarının altında kalan bölümleri kahverengi astarlıdır ve bezemesiz bırakılmıştır.

NO 57
ENV. 4.104.82
ADI Kaideli kase
AĞIZ Ç. 17.5
DİP Ç. 6.2
YÜK. 9.5
GEN. 18.5
AST. Kahverengi
B-AST. Devetüyü
RENK Kızılkahve, kahverengi
TANIM Kaidesi kırıktır.

BEZEME Devetüyü astar üzerine yapılan bezeme ağız kenarının hemen altında başlar. Bezeme, ağız kenarı boyunca uzanan üç zig zag hatın alt alta gelmesinden oluşur. Alt ve üstte olan hatlar koyu kahverengi ortadaki ise kırmızı kahverengi boya ile yapılmıştır. Kasenin bezeme altında kalan bölümü kahverengi astarlıdır ve bezemesizdir.

Yukarıda tanıttığımız kapların üzerinde görülen bezemeler temelde iki ana grup altında incelenebilir: Birinci grubu bezemenin doğrudan kabın astarı üzerine yapılan örnekler oluşturur. Genellikle kahverenginin farklı tonlarının yaygın olarak olarak

İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

kullanıldığı astar perdahlanmıştır. Boya bezemenin de perdahlanmış oluşu perdah işleminin fırınlandıktan sonra yapıldığını göstermektedir. Bezemenin zedelenmemesi için perdahlama ahşap veya deri cinsi bir perdah aleti ile yapılmış olmalıdır. Kabin astarı üzerine doğrudan yapılan bu yöntemde, bezeme için genellikle tek renk boya kullanılmıştır. Kullanılan renkler siyah ve kahverengidir. Kahverenginin koyu kahve ve kırmızı kahve gibi tonları da kullanılan renkler arasındadır.

İkinci grup kaplarda ise bezeme kendisi için ayrılan bir "boya-astar" zemin üzerine tatbik edilmiştir. Boya-astar her türlü kap formu üzerinde görülebilir. Kapların ağız kenarı altından karın altına kadar olan bölümde görülebilen boya-astar bezeme zemini devetüyü renklidir. Bazı durumlarda koyu ve açık devetüyü renkli boya-astar bulmak mümkündür. Boya-astar üzerindeki motiflerde siyah ve kahverengi renkler kullanılmıştır. Kahverenginin açık, koyu ve kırmızı kahve gibi farklı tonları bezemeye çok renklilik kazandıran bir özelliktir. Boya-astarın var olduğu bir çok kapta boya-astarın devetüyü renkli oluşu, bezemede üçüncü bir boya rengi olarak algılanmasını sağlamıştır. Ustalıkla gerçekleştirilen bu uygulama kapların çok renklilik özelliğini biraz daha artırmıştır.

Doğrudan astar veya boya-astar zemin üzerine yapılan motifler genel olarak "geometrik motifler" ve "naturalist" motifler olmak üzere iki grupta değerlendirilebilir. Naturalist motifler her zaman geometrik motiflerle birlikte ve içiçe kullanılmıştır. Bütünüyle naturalist motiflerden oluşan bir bezeme yoktur.

Bezemenin kap yüzeyi üzerine uygulanışında bazı sınırlamalar dikkat çekicidir. Kahverengi üzerine tek renk ile yapılan motifler genellikle kabin ağız kenarının hemen altından başlar. Çoğu zaman ağız kenarı bir oluk veya koyu renk bir bant bezemenin üst başlama sınırınıdır. Astar üzerine tek renkli yapılan geometrik tek renkli bezemelerde, bezeme alanını altta sınırlayan her hangi bir eleman yoktur. Bezeme bir kurala bağlı kalmaksızın kap yüzeyinin bir bölümüne yayılır. Bazı durumlarda geometrik motifin türüne göre bezeme kabin karın altına kadar uzayabilir.

Geometrik motifli çok renkliler ve naturalist motifli çok renklilerde bezeme iki veya üç bezeme bandının oluşturduğu bir veya iki boya-bant zemin üzerine uygulanmıştır. Yaygın olmamakla birlikte, bezeme bantlarının ve dolayısıyla boya-bantların sayısı artabilir. Bezeme bantları genellikle ağız kenarı altından başlar. Böylece ağız kenarı altından başlayan bezeme omuz üzerinde yer alan ikinci bezeme bandına kadar devam eder. Sık olarak uygulanan üçüncü bezeme bandı genellikle karın en şişkin yerinde veya altında yer alır. Bu durumda bezeme kabin yüzeyi üzerine iki geniş kuşak halinde uygulanır. Kapların bezeme alanı dışında kalan boyun kısımları veya karın altı genellikle bezemesiz bırakılmışlardır.

İncelediğimiz kapların bezemelerini oluşturan motifler genellikle çeşitli geometrik motiflerdir. Geometrik motifler içinde en yaygın olarak kullanılanlar çeşitli şekillerde resmedilen üçgenlerdir. Üçgenler çoğu kez ağız kenarı altındaki bezeme bandından aşağıya sarkar durumda gösterilmiştir. Çapraz taralı veya taralı üçgenlerin yanında içleri boş bırakılan üçgenler de vardır. Çoğu kez üçgenlerin yan kenarları boyunca uzanan bir, iki veya bazı durumlarda üç adet hat vardır.

A. Çilingiroğlu

Yaygın olarak kullanılan bir başka geometrik motif yarım dairelerdir. Kabın ağız kenarına yapışık olarak betimlenen yarım dairelerin içleri dalgalı yatay veya dikey hatlarla doldurulmuştur. Dikdörtgenler kapların bezemesinde çokca kullanılan bir başka geometrik motif olarak gözlenir. Üçgen ve yarım dairelerde olduğu gibi dikdörtgen motiflerinin içleri de taralı veya çapraz taralıdır. Genellikle ağız kenarı altında yer alan yaygın bir başka motif "çavuş işaretleridir". Dikey ve daha çok yatay olarak uygulanan "çavuş işareti" motifi dikdörtgenler ve üçgenler arasındaki boşlukların doldurulmasında kullanılmıştır. Çeşitli geometrik motiflerin arasındaki boşlukları doldurmak için kullanılan bir başka motif içleri farklı şekilde doldurulan kelebek motifleridir.

İncelediğimiz boyalı kaplar üzerindeki bezemelerde kullanılan naturalist motifler genellikle kuş motifleridir. Van Bölge Müzesi'nde sergilenen boyalı kaplarda⁶ sadece kuş motiflerinin var olmasına karşın Gaziantep Müzesi'ndeki eserlerde gözleendiği gibi dağ keçisi ve geyik de bezeme elemanı olarak kullanılmıştır⁷. Batı İran'daki Haftavan Tepe kazılarında çıkan boyalı bazı kaplarda ise insan, at ve at arabası gibi motiflerin de kullanıldığı bilinmesine karşın bizim örneklerimizde yoktur⁸.

İncelediğimiz kaplar üzerindeki çalışmamız kapların boyama yöntemlerinde ve stillerinde bir gelişimin varlığını gösterir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, kaplar üzerinde yer alan motifler, bu motiflerin yapıldığı boyanın renkleri ve motiflerin kap üzerine uygulanış biçimleri farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkların saptanarak gruplandırılması ve guruplanan eserlerin tabakalanmaya esas olan bir kazıdan çıkan örneklerle kıyaslanması ilginç sonuçlar vermektedir. Sözkonusu kapların bezemelerinde, üretildikleri yaklaşık 500 yıl içinde bazı stilistik gelişmeler gözlenebilmektedir. Boyalı kaplar bezemelerinde kullanılan motifler açısından temelde iki ana grupta toplanmışlardır. Birinci ana grupta bezeme elemanı olarak sadece geometrik motiflerin yer alması bu gruba "geometrik motifliler" adının verilmesini uygun kılmıştır. Bu motifler içinde üçgenler büyük çoğunluğu oluşturur. Dörtgenler, yarım daireler ve kelebek motifleri kullanılan diğer geometrik motiflerdir.

Geometrik motiflerle bezenmiş kapların bazılarında gözlenen önemli bir özellik bezemede tek bir rengin kullanılmasıdır. Bezeme siyah veya bazı durumlarda koyu kahverengi boya ile kabın kahverengi astarı üzeri uygulanmıştır. Tek renk boya ile yapılan bezeme kabın boyun altında yer alan bir bezeme bandından aşağıya sarkan üçgen ve yarım dairelerden meydana gelir. Üçgenlerin ve yarım dairelerin içleri çoğu kez taranmış veya dalgalı hatlarla doldurulmuştur. Geometrik motifli kapların bir alt gurubu olduğuna inandığımız ve bezemede tek renk kullanılan bu tür boyalıları "geometrik motifli tek renkliler" adı verilebilir.

Geometrik motifli kapların diğer alt gurubunu ise "geometrik motifli çok renkliler" oluşturur. Bu grupta yer alan kapların bezemesi, biri boyunda diğeri karın üzerindeki iki, bazı durumlarda üç boya-bandı arasında yer alan boya-astar zemin üzerine uygulanmıştır. Bir önceki alt grupta olduğu gibi, bezemeyi oluşturan motifler arasında

⁶ Çilingiroğlu 1984, 130, Res. 1.

⁷ Çilingiroğlu 1990, 39, Res. 15-16.

⁸ Edwards 1983, 351, Renkli Levha c, e ve f.

İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

üçgenler, içi taralı veya çapraz taralı üçgenler ve dörtgenler, zig zaglar ve dama tahtası motifleri ön sırayı alır. Boya-bantlar arasında kalan boya-astar zemin her zaman devetüyü renklidir. Bezeme bu boya-astar zemin üzerine uygulanmıştır. Motifler siyah ve kahverengi boya ile yapılmıştır. Boya-astar için seçilen devetüyü renk ustalıklı olarak üçüncü bir renk olarak algılanacak biçimde kullanılmıştır. Geometrik motifli çok renklilerde gözlenen bir özellik boya-bantlar arasında birden fazla bezeme bandının alt alta kullanılmış olmasıdır. Bezeme açık devetüyü renkli bu bantların dışına hiç bir zaman taşmaz. Boya-astar dışında kalan kap yüzeyleri kahverengi astarlıdır ve boş bırakılmıştır.

Boyalı kapların ikinci ana grubunu "geometrik ve naturalist motifli çok renkliler" olarak adlandırılan boyalıtlar oluşturur. Bu grubun "geometrik motifli çok renklilerden" tek farkı, geometrik motifler arasına resmedilmiş yürüyen su kuşları, dağ keçisi ve geyik gibi hayvan motiflerinin varlığıdır. Kaplar üzerinde yer alan geometrik motiflerde, bu motiflerin kap yüzeyine uygulanış biçimlerinde veya kullanılan boya renklerinde hiç bir farklılık yoktur.

Tarafımızdan "Van-Urmiye boyalıları" veya "ikinci bin boyalıları" olarak adlandırılan⁹ bu malzeme grubu Kafkasya ve Batı İran'da yer alan kazılmış bir çok höyük ve kurganda ortaya çıkarılmıştır. Sevan Gölü'nün kuzeyindeki Trialeti kurganlarının dışında Elar'ın M.Ö. 1700-1500 yıllarına tarihlenen katlarında¹⁰ ve Elar'ın bu katları ile çağdaş olan Artık'ta¹¹, Nor Bayazıd'ta¹² ve Metsamor'da¹³ benzer örnekler gün ışığına çıkarılmıştır. Boyalı kaplara ait örnekler Sevan Gölü bölgesindeki kazılmamış bir çok yerleşme yerinde de bulunmuştur. Boyalı kapların çok yaygın olarak bulunduğu bir başka bölge Batı İran'dır. Bu yörede yapılan arkeolojik kazılar benzer malzemelerin Dinka Tepe¹⁴, Hasanlu¹⁵ ve Geoy Tepe'deki¹⁶ varlığını kanıtlamıştır. Kuzeybatı İran'da, Urmiye Gölü'nün batısındaki Haftavan Tepe ise boyalı kapların yoğun olarak ele geçtiği bir başka yerleşme yeridir¹⁷. Çalışmamız içinde örneklemediğimiz boyalı kapların son derece yakın benzerleri Trialeti VII No.lu kurgandan¹⁸ ve Trialeti'nin kuzeydoğusundaki Narekvari ve Burnabad yerleşmelerinden elde edilmiştir. Aynı tür çanak çömlekler Erivan yakınındaki Astabad'ta da vardır¹⁹.

⁹ Çilingiroğlu 1984, 139; Çilingiroğlu 1986, 115.

¹⁰ Khanzadian, Fig.100, 101 ve 103.

¹¹ Khachatrian, 5 vd.

¹² Martorosian, Fig. 19.

¹³ Martorosian, 57.

¹⁴ Muscarella, 116 vd.

¹⁵ Dyson, 686 vd.

¹⁶ Burton-Brown, 74 vd.

¹⁷ Burney 1972, Lev. IIc; Burney 1973, Lev. IVg; Edwards 1981, 101 vd.; Edwards 1983, 140 vd.; Edwards 1986, 57 vd.

¹⁸ Kuftin, Lev. 78.

¹⁹ Burney 1958, 177.

Trialeti kurganlarında Orta Tunç I Evresindeki (M.Ö. 2000-1850)²⁰ "oluk spiral bezemeli" kaplardan sonra üretilen boyalılar, bu yerleşme yerinin Orta Tunç II ve III dönemlerine, yani M.Ö. 1850-1450 yılları arasına tarihlenmektedir. Bu malzemelerin Kafkasya'da görüldüğü en erken tarihten daha eskiye giden malzemeler Kuzeybatı İran'da yapılan Haftavan Tepe kazılarında ortaya çıkarılmıştır. C. A. Burney tarafından kazılan ve büyük bölümü yayınlanan boyalılarla ilgili yayınlarda incelediğimiz kaplara "Haftavan Tepe VI boyalıları" adı verilmiştir. Sözkonusu yayınlarda²¹ Haftavan Tepe VI katı A ve B olarak iki evreye ayrılmıştı. Ancak bu kazı alanı ile ilgili olarak yapılan son değerlendirmeler Haftavan Tepe VI katının iki evreli olmadığını, eğer bir evre sözkonusu ise bunun VI B katı içinde "Erken VI B" ve "Geç VI B" olarak düşünülmesi gerektiğini göstermiştir²². VI B evresi, genellikle insize ve devetüyü üzerine kahverengi bezemelerle süslü kapların egemen olduğu VI C (M.Ö. 2200-2000) evresinden sonra gelmektedir. Kazıcı tarafından VI B katı için şu tarihler önerilmiştir: VI B'nin ilk evresi olan "Erken VI B" M.Ö. 1900-1550 yıllarına, aynı katın geç evresi ise (Geç VI B) M.Ö. 1600-1450 yıllarına verilmiştir²³. Benzer malzeme üreten yerleşme yerlerinden elde edilen tarihler boyalı çanak çömleklerin M.Ö. ikinci bin yılın başlarından bu bin yılın ortalarına kadar üretildiklerini açıkça göstermektedir. Bu keramik türü Batı İran'da Demir Çağın gelişini simgeleyen gri keramiğin ortaya çıkışına kadar devam etmiştir.

Çalışmamızda "geometrik motifli tek renkliler" olarak tanımladığımız²⁴ kapların çok yakın benzerleri Haftavan Tepe VI B katının erken evresinde (Erken VI B) yoğun olarak kullanılmıştır²⁵. Ağız kenarlarının hemen altında başlayan ve kabın kahverengi astarı üzerine uygulanan üçgen ve yarım daire motifleri aynen Van Müzesi örneklerinde olduğu gibi genellikle şişkin karınlı kaplar üzerindedir. M. Edwards'ın da belirttiği gibi²⁶, "Geç VI B" evresinde görülen "geometrik motifli çok renklilerden" çok farklı olan bu boyama tarzı, daha çok Trialeti kurganlarında ve Geoy Tepe'de görülmektedir. Kanımızca doğrudan kabın astarı üzerine tek renk ile yapılan "geometrik motifli tek renkliler" bu keramik türünün en erken örnekleridir. M.Ö. 1900-1700/1650 yılları "geometrik motifli tek renkliler" için verilebilecek uygun bir tarih olmalıdır.

Tarafımızdan "geometrik motifli çok renkliler" ve "geometrik ve naturalist motifli çok renkliler" olarak adlandırılan boyalılar Haftavan Tepe VI B katının "geç" evresinde yaygın olarak kullanılmışlardır²⁷. Geometrik motifler arasına resmedilen kuş, insan ve diğer hayvan motifleri ilk kez bu evrede ortaya çıkmıştır. Bezemede birden fazla boya rengi kullanılması yine Haftavan Tepe VI B katının "geç" evresinin bir özelliği olarak gözlenmektedir. Çalışmamızda yer alan çok renkli boyalı kap örnekleri

²⁰ Rubinson, 241.

²¹ Bak dipnot 17.

²² Edwards 1983, IX çizelge.

²³ Edwards 1983, 140 vd. ; Edwards 1986, 70.

²⁴ Daha etraflı bilgi için bak. Çilingiroğlu 1990, 25 vd.

²⁵ Edwards 1983, 141 vd., Lev. 13a, 13e.

²⁶ Edwards 1983, 142.

²⁷ Edwards 1983, 142-143, Lev. 12c , 14c, 14d.

İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

M.Ö. 1650 yıllarından sonra kullanılmaya başlanmış olmalıdır. Van-Urmiye boyalılarının en gelişmiş örneklerini oluşturan naturalist motifli çok renkliler kanımızca bu gelenek içinde en geç üretilen kaplardır. Çok renklilerin her iki gurubu da, özellikle Batı İran'da, Demir Çağ başlarına kadar, yani M.Ö. 1450-1400 yıllarına kadar sürmüştür.

İkinci bin yıl boyalıları ile ilgili bir çok yayıнымızda birçok Türkiye müzesine dağılmış olan bu kapların Doğu Anadolu'da, büyük olasılıkla da Van Gölü Havzası'nda üretilmiş olması gerektiğini ısrarla söylemiştik. Bazı meslektaşlarımızın önerdiği gibi bu kapların İran'dan kaçak olarak geldiğine hiç bir zaman inanmamıştık. Ancak Van Gölü Havzası'nda uzun yıllardan beri yürüttüğümüz yüzey araştırmalarında ve kazılarda "Van-Urmiye boyalıları" türünde çok az sayıda malzemeye rastlanılmıştır. Ele geçen birkaç boyalı kap parçası bu çanak çömleğin Van Gölü Havzası'nda da üretildiğini pozitif olarak kanıtlayacak durumda değildi. Ancak 1992 yaz aylarında Van Gölü'nün kuzeyinde yapılan bazı yüzey araştırmaları, daha önceki bir makalemizde de belirttiğimiz gibi²⁸, bu kapların Van bölgesinde üretildikleri konusunda gereksinim duyduğumuz kesin kanıtları sağlamıştır. Ahlat'ın 13 km. kuzeydoğusunda Sütay yaylası olarak adlandırılan bölgede köylüler tarafından açılarak tahrip edilmiş olan dört mezarlık alanında yer alan yüzlerce mezar vardır. Boğurtan Mevkii olarak adlandırılan alanda yaptığımız araştırmada çok sayıda ikinci bin yıl profilinin yanında boyalı ikinci bin yıl kap parçaları da bulunmuştur. Bulunan boyalı kapların büyük bölümü Ahlat Müzesi'ne ve diğer müzelerimize dağılmış durumdadır.

Van Gölü'nün kuzeyinde göl seviyesinden 400-500 metre yükseklikteki yaylalarda²⁹ üretilen boyalı çanak çömleklerin ve bu çanak çömleklerin çıktığı mezarların tarihi bu yörede arkeolojik bir kazı yapmadıkça kesinlik kazanamayacaktır. Ancak Boğurtan mevkiindeki dromoslu mezarların içinden ve yanından topladığımız boyalı ve boyasız keramiklerin sergilediği profiller ile son yıllarda Dilkaya ve Karagündüz'de bulunan oda mezarlardan çıkan keramiklerin profilleri arasında göz ardı edilemeyecek bir benzerlik vardır. Dilkaya ve Karagündüz mezarlarının Erken Demir Çağ'a ait olduğu kesindir. Kanımızca ikinci bin yıl boyalı keramiklerinde gözlenen formlar süreklilik göstererek büyük oranda Van Bölgesi'nin Erken Demir Çağ kültürüne de yansımıştır. Biz Van Gölü Havzası'ndaki boyalı kapların üretimini Batı İran örneklerinin sona ermesinden sonra da devam ettiğine inanmaktayız. Van Bölgesinin hemen hemen tüm devirlerdeki dışa kapalı olma özelliğine bağlı olarak ikinci bin yıl boyalı çanak çömlek kültürü de komşu ülkelerden daha uzun yaşamış olmalıdır. Demir Çağların Van Bölgesindeki başlangıç tarihi³⁰ ile Batı İran tarihleri arasındaki farklılık bu noktada dikkate alınmalıdır. İncelediğimiz boyalı kaplar Van Gölü Havzasında, bu bölgeye Demir Çağ kültürünü getiren göç dalgasına kadar, belki de M.Ö. 1300-1200 tarihine kadar üretilmiş olmalıdır.

²⁸ Çilingiroğlu 1990, 44.

²⁹ Boyalı çanak çömleklerin göl seviyesindeki höyüklerde bulunmayışının nedenleri şimdilik açıklık kazanmamıştır. Bu konu bir başka makale içinde incelenecektir.

³⁰ Van Bölgesinin Demir Çağlarının başlangıcı için bak: Çilingiroğlu 1987, 108 vd.

KISALTMALAR ve KAYNAKLAR

- Burney 1958 C. A. Burney, "Eastern Anatolia in the Chalcolithic and Early Bronze Age", *Anatolian Studies* 8, 1958.
- Burney 1972 C. A. Burney, "Excavations at Haftavan Tepe", *Iran* X, 1972.
- Burney 1973 C. A. Burney, "Excavations at Haftavan Tepe", *Iran* XI, 1973.
- Burton - Brown T. Burton - Brown, *Excavations in Azerbaijan 1948*, Londra, 1951.
- Çilingiroğlu 1984 A. Çilingiroğlu, "The Second Millennium Painted Pottery Tradition of the Van Lake Basin", *Anatolian Studies* 34, 1984.
- Çilingiroğlu 1986 A. Çilingiroğlu, "Van Gölü Havzasında İkinci Bin Boyalı Çanak Çömlek Geleneği", *IX. Türk Tarih Kongresi*, Ankara, 1986.
- Çilingiroğlu 1987 A. Çilingiroğlu, "Van Gölü Havzasında Demir Çağların Başlangıcının Tarihi", *Anatolian Iron Ages*, Ed. A. Çilingiroğlu, İzmir, 1987.
- Çilingiroğlu 1988 A. Çilingiroğlu, "Van Gölü Havzasında M.Ö. 2.Binyıla ait Boyalı Çanak çömlek Geleneği", *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi* IV, 1988.
- Çilingiroğlu 1990 A. Çilingiroğlu, "Gaziantep Müzesi'ndeki Van Urmiye Boyalıları", *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi* V, 1990.
- Dyson R. Dyson, "The Archaeological Evidence of the Second Millennium B.C. on the Persian Plateau", *Cambridge Ancient History* II, Fasc. 66.
- Edwards 1981 M. Edwards, "The Pottery of Haftavan VI B (Urmia Ware)", *Iran* XIX, 1981.
- Edwards 1983 M. Edwards, *Excavation in Azerbaijan (North-Western Iran) I, Haftavan Tepe VI*, Oxford, 1983.
- Edwards 1986 M. Edwards, "Urmia Ware" and its Distribution in North-Western Iran in the Second Millennium B.C.: A Review of the Results of Excavations and Surveys", *Iran* XXIV, 1986.
- Khachatrian T. S. Khachatrian, *The Ancient Cultures of Shiraka, 3000-1000 B.C.*, Erivan, 1975.
- Kuftin B. A. Kuftin, *Archaeological Excavations in Trialeti*, Tiflis, 1941.
- Muscarella O. W. Muscarella, "Excavations at Dinkha Tepe, 1966", *Metropolitan Museum of Art Bulletin* 25, 1966.

İkinci Binyıl Boyalı Seramiği

Rubinson

1977.

Taşıyrek

K. S. Rubinson, "The Chronology of the Middle Bronze Age Kurgans at Trialeti", *Bibliotheca Mesopotamica* VII,

O. A. Taşıyrek, "Urartian Polychrome Pottery in the Adana Regional Museum", *Türk Arkeoloji Dergisi* 1, 1977.

Altan Çifingiroğlu
İzmir

